

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING / SOCIAL WORK**Vragen tot slachtoffer-dader communicatie na seksueel misbruik zonder gerechtelijke tussenkomst. Ervaringen aangaande actuele mogelijkheden/moeilijkheden tot herstel****BART CLAES^a & KRIS VANHOECK^b**

- ^a Postdoctoraal onderzoeker, Opleiding Sociaal werk, Erasmushogeschool Brussel; Vrijwillige medewerker, research Group Crime and Society, Vrije Universiteit Brussel; Bemiddelaar, vzw Suggnomè (Corresp.: Bart.Claes@vub.ac.be).
- ^b Lic. Psychologie en coördinator, I.T.E.R. Centrum voor de preventie, begeleiding en behandeling van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Onderzoek toont aan dat de meldingsbereidheid voor sommige misdrijven gevoelig lager ligt dan bij andere. Seksueel misbruik in het algemeen, wordt slechts in beperkte mate (10%) gemeld aan de politie¹. Seksuele geweldervaringen onder de leeftijd van 18 jaar worden in België zelfs slechts in 4% van de gevallen gemeld². Slechts een derde van de minderjarigen die seksueel misbruik meemaken, delen dit tijdens hun kinderjaren aan iemand mee. Het is aannemelijk dat misbruik dat plaatsvond binnen een gezags- of vertrouwensrelatie inzake bekendheid bij de gerechtelijke instanties zelfs nog lager scoort. Niettemin is het precies seksueel misbruik gekoppeld aan gezagsrelaties dat de voorbije jaren in België een bijna constante storm van media-aandacht genereerde. Dat was ook de voorbije weken zo naar aanleiding van een aantal beslissingen van de kerkelijke overheid in haar benoemingspolitiek ten aanzien van voormalige plegers.

Het is naar aanleiding van het misbruik in de Katholieke Kerk en het daaropvolgende misbruik door zorgverstrekkers (de zaak van psychiater VANDEREYCKEN) dat de Vlaamse regering zich sinds 2011 richt op een aanpak (zowel preventief als curatief) van het misbruik in gezagsrelaties. Een van de speerpunten van het toenmalige actieplan was de oprichting van één meldpunt (kortweg 1712) voor alle vormen van misbruik, geweld en kindermishandeling dat in november een nieuwe infocampagne startte. Na zijn opstart in maart 2012 noteerde dit meldpunt een aanzienlijk aantal klachten van slachtoffers, waarvan een groot deel geen gebruik kon of wilde maken van de mogelijkheid van een gerechtelijke tussenkomst³. Kenmerkend was dat de slachtoffers jarenlang hierover gezwegen hebben en/of weinig gehoor vonden voor hun pogingen om dit probleem aan te klagen. Een gerechtelijk initiatief was vaak niet meer mogelijk of werd afgewezen door het slachtoffer.

Onlangs startte vanuit het meldpunt de nieuwe campagne 'Geef je pijn een plaats' gericht aan slachtoffers en na(ast)bestaanden van 'historisch' misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in de periode 1930-1990. Deze campagne sluit aan bij de oprichting van de 'Erkennings- en Bemiddelingscommissie voor Slachtoffers van Historisch Misbruik'. Deze nieuwe commissie kadert in de stapsgewijze uitvoering van de resolutie betreffende de erkenning van slachtoffers van het historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen. Slachtoffers van historisch misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen kunnen elkaar vanaf 1 december 2014 in elke provincie ontmoeten om hun verhaal te delen. De

- 1 VAN DEN BOGAERDE, E., VAN DEN STEEN, I. & DE BIE, A. (2009). Veiligheidsmonitor 2008-2009. Brussel: Federale politie, Commissariaat-generaal Directie van de operationele politie.
- 2 PIETERS, J., ITALIANO, P., OFFERMANS, A.-M. & HELLEMANS, S. (2010). Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, 69.
- 3 Jaarverslag 2012 en 2013 Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel (te raadplegen op www.kindermishandeling.be)

tijdelijke erkennings- en bemiddelingscommissie zal hen ook bijstaan om een gesprek met hun dader of met de directie van de betrokken voorziening mogelijk te maken. Regelingen omtrent een schadevergoeding is hierbij niet aan de orde.

Heel wat weerstanden en drempels maken het voor vele slachtoffers en na(ast)bestaanden moeilijk om over hun ervaringen te spreken. Factoren kunnen zijn de leeftijd en het geslacht van het slachtoffer, cognitieve beperkingen en ontwikkelingsproblemen. Ook gevoelens van medeverantwoordelijkheid, schuld en schaamte kunnen een rol spelen naast de relatie met de dader, kenmerken van het misbruik, opvattingen binnen de familie of de angst voor de impact van de onthulling op de familie⁴. Dergelijke factoren hebben in het bijzonder een drempelverhogend effect ten aanzien van het melden of aangeven van het misbruik bij politionele of justitiële autoriteiten. Hierdoor is een aanzienlijke groep onder de slachtoffers van seksueel misbruik niet gekend bij politionele en justitiële autoriteiten. Dat betekent niet dat zij geen nood hebben aan opvang, erkenning en emotionele ondersteuning bij de verwerking van wat hen is overkomen. Naast en binnen het moreel herstel is er veelal ook de vraag naar financiële compensatie. Deze slachtoffers vinden nu meer en meer hun weg naar de hulpverlening. Zodoende wordt deze geconfronteerd met een toenemend aantal vragen naar communicatie met de vermeende dader. Wij concretiseren met een voorbeeld uit de praktijk:

Marie neemt contact op met het onthaal van het Centrum Algemeen Welzijnswerk. Ze zoekt iemand die haar kan helpen in haar familie. Die is helemaal uiteengevallen nadat haar zus, Petra, haar vader van misbruik beschuldigd heeft. Het misbruik dateert van de kindertijd van het meisje. Er is evenwel nooit klacht ingediend. Petra is ondertussen volwassen en opgenomen in een psychiatrische instelling. Ze wil ook nu geen klacht neerleggen maar wil in het kader van haar eigen therapeutisch traject haar vader confronteren met de feiten. Ze wil erkenning van hem. Vader hield ten aanzien van de familie steeds zijn onschuld staande. Toen Petra haar moeder en zus Marie informeerde over het misbruik, deed hij een zelfmoordpoging. Na zijn behandeling werd hij verwezen naar daderhulp. Hij erkent de feiten nu wel, maar minimaliseert zijn aandeel hierin. Moeder zoekt hulp bij een gezinstherapeut, om te beslissen al dan niet te scheiden. Marie en Petra vragen samen om een bemiddelaar die henzelf en haar vader de mogelijkheid zou geven om met elkaar te spreken over wat er gebeurd is en de breuken in het gezin te herstellen.

De vraag van slachtoffers of hun na(ast)bestaanden naar bemiddeling buiten een strafrechtelijke procedure om, kan diverse gronden hebben. Soms blijkt het seksueel misbruik verjaard te zijn, soms wenst het slachtoffer een escalatie van het conflict binnen de familie te vermijden. In andere gevallen schrikt men terug bij de gedachte dat vader een strafrechtelijke sanctie zal moeten ondergaan. Ook speelt de relatie vader-kind een rol naast de relationele context en verhoudingen binnen het gezin of de familie. Hierbij kan het slachtoffer onder druk komen te staan één en ander binnenskamers te houden. Ook vanuit daders van seksueel misbruik vinden meer en meer vragen naar de ondersteuning van een communicatieproces met slachtoffers en/of hun na(ast)bestaanden hun weg naar de specifieke hulpverlening.

Dat slachtoffers en daders actueel beter hun weg vinden naar deskundige hulp is onmiskenbaar een stap in de goede richting. Sinds jaar en dag streven hulpverleningsinstanties naar een betere informatieverspreiding van en laagdrempelige toeleiding naar de bestaande dienstverlening⁵. Hetzelfde geldt voor de steeds groter wordende groep van daders en slachtoffers die

4 Voor een overzicht zie: DECORTE, T. (2012). Voor de overlevenden. Ervaringen en beproevingen van slachtoffers van seksueel misbruik in de Katholieke Kerk. *Panopticon*, 33(1), 24-41.

5 VAN CAMP, T., CLAES, B. & VAN ROEYEN, S. (2014). Van herstelrecht naar desistance, sociale rechtvaardigheid en vredesopbouw. Reflecties bij het 8ste internationaal congres van het European Forum for Restorative

geïnformeerd zijn over hun mogelijkheden tot communicatie gericht op herstel en pacificatie met de andere partij. Echter net deze vragen, of beter antwoorden, naar ondersteuning van een dergelijk communicatieproces vanuit een slachtoffer met een vermeende dader zonder enig strafrechtelijk of justitieel kader, brengen heel wat bedenkingen en moeilijkheden met zich. Precies deze vraagverkenning in de schoot van de Brusselse forensische hulpverlening bracht partners als het CAW Brussel, I.T.E.R., de Vertrouwenscentra Kindermishandeling Brussel en Vlaams-Brabant, en de vzw Suggnomè samen, zoekende naar wijzen om met deze vragen om te gaan.

Net deze laatste, de vzw Suggnomè Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling, is aan Vlaamse kant de erkende dienst voor slachtoffer-daderbemiddeling. Krachtens de wet van 22 juni 2005 (*BS* 27 juli 2005) krijgt herstelbemiddeling zijn plaats in het Wetboek van Strafvordering waardoor elke persoon met een direct belang in een gerechtelijke procedure de mogelijkheid wordt geboden beroep te doen op een bemiddeling. Bemiddeling is een proces dat aan personen in conflict toelaat om, als zij er vrijwillig mee instemmen, actief, in alle vertrouwelijkheid en alle fasen van de strafrechtspleging te communiceren. Seksuele misdrijven zijn hierbij geenszins uitgesloten. Aanvragen die buiten het gerechtelijk kader vallen behoren niet tot de opdracht of het werkterrein van de erkende bemiddelingsdienst. Dat neemt niet weg dat de vzw Suggnomè meermaals geconfronteerd wordt met verzoeken tot ondersteuning in de communicatie tussen dader en slachtoffer zonder dat er sprake is van een strafprocedure noch van een strafuitvoering. De organisatie blijft niet ongevoelig voor dergelijke vragen naar ondersteuning wat blijkt uit de reflecties opgenomen in hun viermaandelijks tijdschrift⁶.

Ook andere hulpverlenende organisaties benadrukken het legitiem karakter van deze aanvragen tot communicatie van vermeende daders en slachtoffers maar worstelen tegelijkertijd met deze probleemstelling. Deze organisaties worden geconfronteerd met de legitimiteit van de vraag en met de grenzen van de eigen taak en deskundigheid. Hulpverleningsorganisaties met een aanbod naar daders of slachtoffers hebben zich doorgaans maar op de dienstverlening aan één van de betrokken partijen gespecialiseerd. Enkel indien het gaat om een minderjarig slachtoffer op moment van de aanmelding, bieden Vertrouwenscentra Kindermishandeling een dienstverlening met een aanbod van communicatie met de dader aan.

Naast de vraag naar de rol en de deskundigheid van de hulpverlener rijst deze naar het statuut van de aanvrager. Met welk 'mandaat' kan een hulpverlener, organisatie of bemiddelaar de andere betrokken partij aanspreken op een strafbaar feit dat als dusdanig door de gerechtelijke instanties niet is gekend? En dat op basis van de loutere verhaalvertelling van het slachtoffer? Vanaf welk punt krijgt dit soort aanspraak het karakter van een eenzijdige beschuldiging, die verre van het perspectief geeft op vrijwilligheid en vertrouwelijkheid en neutraliteit, eigen aan een bemiddelingsproces?

In de vragen tot ondersteuning in de communicatie tussen dader en slachtoffer zonder strafrechtelijke procedure, ontbreekt het aan een focus op het strafrechtelijk feit van die bevoegde instanties die hierover dienen te oordelen. Net de opstart en opkomst van vormen als herstelbemiddeling kent zijn opgang door een te sterke focus op het strafbaar feit en de reactie op criminaliteit en daarbij het ontbreken van een interpersoonlijke dimensie en erkenning van de noden en behoeften van slachtoffer. Het wettelijk aanbod van bemiddeling, zoals voorzien in de wet van 22 juni 2005, bedoelt zeker geen privatisering van de maatschappelijke afhandeling van misdrijven. Het aanbod kadert in de wil van de wetgever tot bevordering van een humanisering van de strafrechtsbedeling door het slaan van bruggen tussen het formele van de procedure en het informele van de beleving van dader en slachtoffer. Via een

Justice. *Panopticon*, 35(6), 549-552.

6 VZW SUGGNOMÈ (2013). Themanummer Buitengerechtelijk bemiddelen. Nieuwsbrief Suggnomè, 13(1), 44 p. (te raadplegen op www.suggnome.be).

evenwichtige dialoog tussen dader en slachtoffer participeren betrokken burgers aan het debat aangaande de maatschappelijke normstelling in hún zaak. De bedoelde bemiddeling staat zodoende wel 'buiten', maar in zijn gerichtheid niet 'los' van de procedure. Een meer humane benadering van criminaliteit en het omgaan met misdrijven krijgt namelijk zijn plaats binnen een meer participatieve en communicatieve justitie waarbij zowel dader als slachtoffer zich ten aanzien van elkaar en de justitiële autoriteiten uitspreken over deze maatschappelijke reactie⁷. Het ondersteunen van communicatie tussen slachtoffer en vermeende dader, dus buiten de strafrechtelijke procedure om, roept de vraag op naar wat het doel van een dergelijke interventie mag/kan zijn.

Onmiskenaar echter is het in de regel vanuit persoonlijke noden dat mensen een communicatie wensen met de andere betrokken partij in het seksueel misbruik. Zo kan het voor het slachtoffer gaan om het krijgen van erkenning voor het leed en onrecht, herstel (van contact, of communicatie) en het nemen van verantwoordelijkheid. Ook de bereidheid om verantwoordelijkheid te nemen, gevoelens van schuld, schaamte, berouw en spijt kunnen voor vermeende daders een essentiële rol. Aan daderkant is de wil om te ontsnappen aan het eenzijdig beeld van de 'misdadiger' of de 'pervert' door het opnemen van verantwoordelijkheid. De communicatie tussen slachtoffer en dader heeft zo vaak een zeer subjectief en persoonsbetrokken karakter en richt zich tot de uitwisseling van verhalen, gevoelens en verwachtingen met tegelijkertijd oog voor het proces voor beiden naar herstel. Deze vorm van ondersteuning situeert zich dus in de hulpverlening en beoogt in eerste instantie ook eerder therapeutische of helende effecten. Ook kan er in deze communicatie een draagvlak ontstaan waarin afspraken ten aanzien van elkaar gemaakt worden, zoals bijvoorbeeld de toeleiding naar specifieke hulpverlening voor de vermeende dader, of zelfs afspraken omtrent het vergoeden van de aangerichte schade.

In zoverre deze communicatie geplaatst kan worden in een hulpverlenend of therapeutisch kader, is er bij een misdrijf ook steeds sprake van de aanwezigheid van een maatschappelijk belang waarvan de noden en de wensen van de betrokken partijen zich als burgers in een rechtstaat willens nillens te verhouden hebben. Dit lijkt onmiskenaar het geval in dossiers van recent of nog lopend misbruik. Nog gecompliceerder liggen de zaken na verjaring van de feiten. De mogelijkheid tot publieke vordering mag dan formeel wel zijn uitgedoofd, men kan vandaag niet zeggen dat de gebeurtenissen hiermee voor de bredere samenleving hun relevantie verloren hebben.

En is dat dan net de brug te ver, de private regeling van een misdrijf in een hulpverlenings- of therapeutisch kader? De strafwet is van openbare orde, bevindt zich niet in de privaatrechtelijke sfeer en de afhandeling van dergelijke gebeurtenissen behoort uitsluitend de overheid toe. Er wordt als het ware 'naast justitie' gewerkt waarbij de dienst of organisatie die deze vraag tot ondersteuning opneemt zich inlaat met taken die voor het strafrecht zijn voorbehouden. En net het strafrecht is de plaats waar vastgelegd wordt of een persoon zich schuldig maakte aan een misdrijf, en dus aangesproken kan/mag worden als dader. Daarnaast blijft het steeds betrekking hebben op een gebeurtenis vertrekkende vanuit de verhaalvertelling van de dader of het slachtoffer. Zo veronderstelt het ingaan op de vraag naar ondersteuning van het slachtoffer en het aanspreken van de vermeende dader, het toebedelen van een waarheidsgehalte aan de verhaalvertelling van het slachtoffer. Daarenboven kan de verhaalvertelling van de vermeende dader en het slachtoffer over de gebeurtenissen van seksueel misbruik sterk van elkaar verschillen, wat op zich al een polariserend effect kan hebben. Dat wordt nog versterkt wanneer de vermeende dader elke vorm van betrokkenheid in de gebeurtenis ontkent.

7 LEMONNE, A. & CLAES, B. (2014). La justice réparatrice en Belgique : une nouvelle philosophie de la justice? In A. JASPART, S. SMEETS, V. STRIMELLE & F. VANHAMME (eds.), *JUSTICE! Des mondes et des visions*. Montréal: Erudit, coll. Livres et actes, 112-141.

Enkel het strafproces heeft de ontdekking van de waarheid tot doel en de afwezigheid van een strafrechtelijke procedure sluit deze waarheidsvinding door de gerechtelijke instantie uit. Hetzelfde geldt voor de wijze waarop die persoon gestraft moet worden en bovendien binnen een kader met rechtsbeschermende procedures. Net om deze reden werd ook al bij de werkzaamheden van de Commissie Adriaenssens gepleit voor een duidelijke scheiding tussen het terrein van de Commissie en het terrein van het strafrecht. Zolang de ondersteuning zich toespitst op hulp, zorg en het herstel van het slachtoffer of de dader stelt zich geen probleem. Echter net het aanspreken van mensen op een vermeend daderschap, het aanwijzen van daders kan aanzien worden als een optreden in plaats van het strafrecht⁸. Bovendien kan het aanspreken van een individu op vermeend daderschap van seksueel misbruik als zeer negatief ervaren worden en victimiserend en polariserend zijn. Ook blijft de hulpverlener die vanuit het slachtoffer een individu aanspreekt op een vermeend daderschap allerminst neutraal. De contactname gebeurt niet vanuit een betrokkenheid van het individu in een gerechtelijke procedure maar vanuit het waarheidsgehalte dat deze hulpverlener associeert met de loutere verhaalvertelling van het slachtoffer. Vanuit het oogpunt van de vermeende dader ontsnapt de vraag of het aanbod van de hulpverlener niet aan een zweem van partijdigheid met het slachtoffer.

Dat het steeds om een vrijwillig aanbod zou gaan waarop de vermeende dader kan ingaan, is niet verschillend van het hierboven beschreven werkkader van herstelbemiddeling. Ook bij bemiddeling in het kader van een gerechtelijke procedure vormt de vrijwilligheid om al dan niet in te gaan op het aanbod een van de wettelijk verankerde principes. Ook dit kader van bemiddeling is allerminst vrijblijvend aangezien dader en slachtoffer worden aangesproken zich te verhouden tot elkaar vanuit een misdrijf. Aan de tussenkomst van een bemiddelaar gaat contact met politionele of justitiële instanties vooraf (bijvoorbeeld door een verhoor of klachtneerlegging) waarbij het slachtoffer zich beroept op de maatschappelijke norm die overschreden zou zijn rond de welbepaalde gebeurtenis van seksueel misbruik⁹. Zo heeft het aanbod van bemiddeling vooral voor de dader geen vrijblijvend karakter en spelen allerlei (opportunities)redenen voortkomende uit intrinsieke of extrinsieke motivatie om hieraan deel te nemen. Zo zijn er redenen als het willen wegen op de gerechtelijke besluitvorming en strafmaat, materieel herstel naar het slachtoffer, het opnemen van verantwoordelijkheid, schuldinzicht, empathie, het herstellen van de familiale relaties, etc.

Aanvragen tot ondersteuning van de communicatie naar een vermeende dader veronderstellen voor deze dader een grotere vrijblijvendheid om zich wel of niet te engageren. Zo brengt de gerechtelijke procedure een vorm van druk of motivatie voor de dader mee om voorbij te gaan aan de vrijblijvendheid van het aanbod wat in dergelijke aanvragen niet het geval is. Vooral de interne motivatie van vermeende daders zouden hen kunnen bewegen in te gaan op het aanbod van communicatie. Daartegenover staat de mogelijkheid van slachtoffers om te schermen met een klachtneerlegging indien de vermeende dader niet participeert aan deze vraag. Vraag blijft natuurlijk in welke mate deze 'dreiging' de vrijwilligheid van de vermeende dader onder druk zet.

Bovendien speelt, mogelijks nog meer dan bij andere misdrijven, niet enkele het particuliere belang van vermeende daders en slachtoffers van seksueel geweld. Ook het maatschappelijk belang, ic individuele en algemene preventie met daarbij de mogelijkheid van andere (toekomstige?) slachtoffers, moet overwogen worden. Dit maatschappelijk belang is vaak allerminst verschillend van het particuliere. Slachtoffers vragen er vaak effectief naar: zijn er andere

8 DUMORTIER, E., GORIS, K. & GUTWIRTH, S. (2013). De wegen van de Commissie Adriaenssens waren ondoorgron- delijk. *Panopticon*, 33(1), 43-59.

9 VAN GARSE, L. (2001). Op zoek naar herstelrecht: overwegingen na jaren bemiddelingswerk. *Panopticon*, 5, 423-446.

slachtoffers? Is er een risico naar de toekomst? Het kan in het maatschappelijk belang en in het belang van de partijen zijn dat ook aan preventie en risico gedacht wordt. Gespecialiseerde daderhulpverlening kan daarin een rol spelen. De verwachtingen moeten echter juist gestemd zijn. Risicotaxatie bestaat als wetenschappelijke discipline vooral als het in kaart brengen van *recidiverisico*. Dit vooronderstelt dus een gerechtelijk spoor op basis waarvan recidive kan ingeschat worden. Er bestaat geen taxatieprocedure om risico in kaart te brengen van iemand die niet bekend is bij het gerecht. In de hulpverlening wordt trouwens niet rechtstreeks op terugvalrisico ingewerkt, maar op wat een ‘terugvalproblematiek’ genoemd wordt. Dit is een therapeutisch construct waarbij op basis van een evaluatieonderzoek risicogebonden en therapeutisch beïnvloedbare factoren in kaart worden gebracht¹⁰.

Zo blijft er over de actuele aanvragen tot ondersteuning van de communicatie tussen slachtoffer en vermeende dader van seksueel misbruik, voor zover niet omkaderd in een strafrechtelijke tussenkomst, een waas van onduidelijkheid hangen. Een pasklaar antwoord of model van omgaan met deze naar ondersteuning voor het opstarten van een communicatietraject vanuit een slachtoffer met een vermeende dader, blijkt niet voorhanden. Een eerste verkenning in de schoot van de Brusselse forensische hulpverlening vraagt om een verdere, veel diepgaandere oefening zowel met hulpverlenende organisaties, justitiële autoriteiten als verantwoordelijke overheden. En dat dit mag gelezen worden als een actuele vraag vanuit de praktijk.

10 VANHOECK, K. (2008). Evaluatieonderzoek op een centrum voor hulp aan seksuele delinquenten. *Psychopraxis*, 10(1), 2-7.

CRIMINOLOGIE EN STRAFRECHTSTHEORIE / CRIMINOLOGY AND CRIMINAL LAW THEORY

Contra-terrorisme, ‘Targetted Killings’ vanuit drones en de crisis van het internationaal recht

JEAN-MARC PIRET^a & JELMER WIJNSMA^b

- ^a Rechtsfilosoof, sectie Criminologie, Erasmus School of Law (Rotterdam); vakgroep Metajuridica, Faculteit Recht en Criminologie, Vrije Universiteit Brussel (Corresp.: Piret@law.eur.nl; jpiret@vub.ac.be).
- ^b Master in de Criminologie, Erasmus Universiteit Rotterdam (eindschrijft ‘militaire drones in de strijd tegen terrorisme’).

Als reactie op de aanslagen van 11 september 2001 werd in de VS uitzonderingsrecht uitgevaardigd om zo effectief mogelijk het internationale terrorisme van Al-Qaida en geassocieerde groepen te kunnen bestrijden. Daarbij werden de rechten van terrorisme-verdachten opgeschort, maakte men op grond van de *Patriot Act* gebruik van bijzondere opsporingsmethoden zonder rechterlijke controle en werden buitenlandse terrorisme-verdachten die gevangen genomen waren op het Afghaanse slagveld overgevoerd naar Guantanamo Bay Cuba met de bedoeling hen buiten het bereik te houden van de territoriale jurisdictie van Amerikaanse rechtbanken. Deze gedetineerden werd de status van krijgsgevangenen ontzegd en ze werden onderworpen aan speciale ondervragingstechnieken waarvan sommige gelijk staan aan foltering (PIRET, 2008). Het gebruik van deze technieken werd door gouvernementeel ingestelde Amerikaanse juristen zorgvuldig gelegitimeerd (PIRET, 2012). Ook werden terrorisme-verdachten met geheime CIA vluchten overgebracht naar staten die het met het internationale folterverbod niet zo nauw namen (‘extraordinary rendition’), waarbij menige Europese regering oogluikend toestond dat voor tussenlandingen gebruik gemaakt werd van hun luchthavens.